

Spår 1 Introduktion till Skärgården

Välkomna till en resa i en av världens vackraste skärgårdar!

Vi ska färdas ut bland hundratalet öar och båten kommer att ta oss till de mest intressanta platserna och ni kommer då att få höra en del fakta och berättelser, en del är nog skrönor men det mesta är sant.

Vi kan börja med att berätta för er att Bohuslän inte varit svenskt mer än de senaste 350 åren. Tidigare hörde Bohuslän till Norge som i sin tur i perioder stod under dansk kung. Det finns alltså gamla band till grannlandet i norr och det gör det lite lättare att förklara till exempel varför öarna i skärgården heter som de gör, exempelvis Dyngö ska läsas Dynghöj som på gammal norska betyder "hög kulle".

Skärgårdsbefolkningen var fiskare och tullare, sjömän och lotsar som levde på en kombination av jordbruk, fiske, sjöfart, hantverk och vrakbärgning. Vrakbärgningen var vedertagen och innebar att vid de otaliga förlisningar som skedde under segelfartygens tid bärgade skärgårdsbefolkningen lasterna. Det var emot lagen men gjordes ändå. Troligen gjorde det stora avståndet från norra Bohuslän till storstäderna där makten fanns att det aldrig funnits någon adel eller borgarklass i någon större omfattning här. Denna del av Sverige har heller inte varit intressant eftersom det bara bestått av sten, salt och sill. Det var dock sten och sill som blev till stora industrier, sillen i perioder under varje århundrade från 1500-talet till början av 1900-talet, och stenen under 1900-talet.

Farvattnen här var också viktiga för den livliga handel som fanns mellan Danmark och Norge, vi befinner oss ju mitt emellan dessa grannländer. Skagerack som havet här heter betyder "rak linje från Skagen" och det visar också att det fanns en stor transportled från England, Holland, Danmark till Norge. På några av de yttre öarna finns det ristningar från denna tid, ristningar gjorde av sjömännen på handelsskutorna.

Öarna i vår skärgård var tidigare beväxta med ekar. De höggs ner under 1500-talet och 1600-talets första hälft. Det var danskarna som bestämde då och ektimret behövdes för att bygga fartyg och till bränsle, men mycket ek gick också till byggnation av danska slott.

Fisket var grunden för folks överlevnad i kustbandet. Många kombinerade fisket med ett litet jordbruk, de kallades "backsittare". De som levde helt på fisket behövde större båtar och fisket bedrevs ofta långt från hemmet. Man seglade ut på Nordsjön för att få de stora fångsterna. Männerna var borta i månader och kvinnorna fick alltid sköta hemmet och barnens uppfostran ensamma. Männens öde på Nordsjön var osäker och kvinnorna fick förutom att oroa sig för om deras män skulle återvända eller ej också slita för att få ihop till det dagliga.

Det var nog därför som kyrkan fick ett stort inflytande över befolkningen i Bohuslän. En speciellt hård protestantisk lära kallad Schartauismen fick fäste här. Den gav tröst och trygghet till kvinnorna och den var hård mot det alltför vanliga superiet. Men kyrkan tvingade också alla att gå till söndagens gudstjänst. Det betydde att befolkningen på öarna fick segla till fastlandet och ta sig till kyrkan som låg i Kville, ca 6 kilometer från kusten, varje söndag året runt oavsett väder och vind. Den som inte kom till kyrkan fick känna på prestens vrede och belades med skam.

Det blev enklare när sillen kom in i skärgården. Från en dag till en annan översvämmades vattnen i skärgården av sill, ofantliga mängder. Man kunde fånga den med händerna. En

sillperiod kunde vara mellan 30-60 år och varje århundrade sedan 1500-talet har haft en sillperiod. Ofta inföll perioden under århundradets senare hälft. Nu behövde männen inte ge sig till Nordsjöns fiskevatten för att tjäna pengar, det gjorde man enklare hemma i skärgården. Det var dock inte skärgårdens befolkning som gjorde de stora pengarna på sillen, det gjorde istället ditresta köpmän som satte upp salterier och kokerier. Sillen saltades och skeppades iväg eller också la man fisken i stora tunnor och kokade ur tranet som sedan exporterades till ex Londons och Paris som bränsle i deras gatubelysningar.

Fjällbacka och Hamburgsund har också haft en stor flotta av seglande skutor. Egentligen har detta varit mer dominerande under 1800-talet än fisket. I Fjällbacka fanns det flera storredare med några stora segelfartyg, medan det i Hamburgsund mer handlade om flera, mindre båtar, det vi kallar för allmogesegling.

Ni kan nu stänga av spelaren.